

ROLUL STATULUI ȘI AL BISERICII
ÎN PROMOVAREA VALORILOR AUTORITĂȚII
ȘI DEMNITĂȚII UMANE
ÎN COMUNITATEA EUROPEANĂ
– SCURTE CONSIDERAȚII TEOLOGICE DIN
PERSPECTIVĂ ANTROPOLOGICĂ CREȘTINĂ

Pr. conf. univ. dr. Stelian MANOLACHE

*Universitatea „Ovidius” Constanța, Facultatea de Teologie Ortodoxă
stelian81stely@yahoo.com*

Abstract: The Role of Church and State in Promoting the Values of Authority and Human Dignity in the European Community—Short Theological Considerations from a Christian Anthropological Perspective. Our study aims to capture some of the defining aspects of the problem of human authority and dignity, as it is exercised—in disjointed, yet complementary ways—by state and local authorities and by church respectively, in the context created by the process of integrating national states into the big family of the European Union, the entity that comes to continue, in a different dimension, the dialogue between civilisation and culture of the old continent.¹ The proposed analysis will focus on the Biblical grounds for the two forms of authority—that from a certain point overlap—over the action of formating the values of the new European area—a corner of a globalizing and leveling world through economy and culture²—which seems to have forgotten everything about its ontological dependence on God, which offered the European world, in particular, a gift of an “intermediate area between anymality and holiness, between time and eternity.”³ Finally, we will highlight some references to the way in which the theological concept of prosopon—person—conjugates itself

---

1 Denis de Rougemont, *Vingt-huit siècles de l'Europe. La consicence européenne a travers les textes d'Hésiode a nos jours*, Paris, Editura Payot, 1961.

2 Andrei Marga, *Filosofia Unificării Europene*, Colecția Studii Europene, Cluj, 1995.

3 Andrei Pleșu, *Minima moralia*, București, Editura Cartea Românească, 1988, pp. 107-110.

and enhances the two types of authority in a way that allows the area of the European Community to integrate and to valorize—for everyone’s good—“transcendence and immanence, asceticism and activism, contemplation and work, the East and the West.”⁴ In the following pages we will speak about the common authoritative basis of this process, which starts from the model of communal Personalism in unity or cooperation in the diversity of forms of institutional relational expression of the two entities, with specific identities and competences.

Keywords: State, Church, person, dignity, moral values, authority

---

Autoritatea instituțiilor europene. O perspectivă biblică

Trăind într-o lume europeană, încă nedefinită politic⁵, aflată între un *deja* și *nu încă*, cetățenii creștini ai Uniunii Europene, se vor raporta la ideea de autoritate și demnitate umană din două perspective complementare, una laică, bazată pe formele de conducere politico-administrative instituite de om – pe considerentele preponderente pragmatice și utilitariste –, respectiv cea bisericească/ecclesială, care transcende orice condiționare omenască tangibilă prin faptul că se racordează unui viitor eshatologic de dincolo de stațiu și de timp, adică Împărăției lui Dumnezeu: „Împărăția Ta este împărăția tuturor veacurilor, iar stăpânirea Ta din neam în neam” (Psalmul 144:13). La scara lumii create, coexistența celor două forme de autoritate, au un nivel real de legitimitate, conform celebrelor cuvinte indicate de însuși Mântuitorul Iisus Hristos în versetele de la Matei 22:21: *Dați deci Cezarului cele ce sunt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu*, și respectiv Matei 20:25-26: *Știți că ocârmuitorii neamurilor domnesc peste ele și cei mari le stăpânesc. Nu tot așa va fi între voi, ci care între voi va vrea să fie mare să fie slujitorul vostru. De aceea, autoritatea de stat, respectiv instituțiile supra-statale europene, vor fi privite de Biserica sub același spectru, al textelor noutestamentare de mai sus. Biserica va cere, în acest context, credincioșilor săi recunoaștere și respect față de autoritățile laice, căci, în ultimă instanță, orice factor omenesc de putere politică și administrativă exprimă, într-o formă sau alta, autoritatea absolută a lui Dumnezeu, după cum, inspirat de Duhul Sfânt, scria*

---

⁴ *Ibidem*.

⁵ J. Delors apud. Ioan I. Ică Jr., *Gândirea socială a Bisericii*, Ed. Deisis, Sibiu, 2002, p. 52.

psalmistul: „Dumnezeule, judecata Ta dă-o împăratului și dreptatea Ta fiului împăratului...” (Psalmul 71:1-2). Nu întâmplător, Biserica va valida autoritatea instituțiilor comunitare laolaltă cu cea a instituțiilor de stat, considerându-le ca fiind în măsură să exprime voia lui Dumnezeu – „Tot sufletul să se supună înalțelor stăpâniri, căci nu este stăpânire decât de la Dumnezeu; iar cele ce sunt, de Dumnezeu sunt rânduite” (Romani 13:1). În fond, faptul că omul, Chip și Asemănare a lui Dumnezeu, se organizează și se desăvârșește valoric prin urmarea/asemănarea cu divinitatea – arată că prin organizarea instituțiilor create, își poate exercita autoritatea, indiferent de formă, spațiu și timp, într-un mod benefic și util societății, constituindu-se într-un dar dumnezeiesc explicit: „Pusu-l-ai pe dânsul [pe om] peste lucrul mâinilor Tale, toate le-ai supus sub picioarele lui” (Psalmul 8:6). Cu alte cuvinte, orice formă laică de conducere „...este slujitoare a lui Dumnezeu spre binele tău...” (Romani 13:4), **chiar dacă uneori modul în care binele lucrat de acesta este dificil, uneori, de identificat, înțeles și evaluat aprioric.** Așadar, instituțiile comunitare nu reprezintă altceva decât o formă particulară a unui exercițiu divin pentru conlucrarea cu lumea și pentru lume, în care cele două autorități acționează în mod necontradictoriu la edificarea valorilor lumii: „...unde se vor aduna popoarele împreună și împărățiile ca să slujească Domnului” (Psalmul 101:23).

Astfel din perspectiva Bisericii, conjugarea dintre cele două autorități va duce nu numai la o nuanțare și modelare calitativă a lumii europene în devenire – inclusiv asupra valorii morale a autorității și demnității – ci diferențele dintre cele două foruri de exercitare a puterii politice și ecleziale vor deveni tot mai restrânse. Din această perspectivă, toate aceste aspecte de mai sus, demonstrează că autoritatea umană, exercitată de noile instituții comunitare are menirea, cu profundă semnificație teologică creștină, de a restaura, în chip parțial demnitatea umană, într-o formulă non-monarhică și, de aceea, mult mai puțin centralizată, ce caracteriza vechea comuniune a popoarelor Imperiului roman. Dincolo de toate aspectele care o disting de Roma antică păgână – căci, în cazul nostru creștin, universalul nu își subordonează particularul, spre a-l uniformiza forțat și a-i elimina trăsăturile distinctive –, Uniunea Europeană are darul de a pune laolaltă popoarele, ajutându-le să-și regăsească, pe lângă vocea comună religioasă creștină, vocația de a fi împreună. Aplecându-ne asupra acesteia din urmă, vom constata că ceea ce unește națiunile europene, dincolo de orice considerații și convergențe

de ordin politic, militar sau economic, este credința lor comună în Dumnezeu și Mântuitorul lumii, Cel care a înzestrat toate popoarele cu o egală demnitate: „...se vor binecuvânta întru urmașii tăi [ai lui Avraam] toate popoarele pământului” (*Facerea* 26:4), chemându-le solidar/solitar, la credința mântuitoare, unde „...toate neamurile vor veni cu lucruri de preț și voi umple de slavă templul acesta, zice Domnul Savaot” (*Agheu* 2:7) și la rugăciunea izbăvitoare: „...templul Meu, locaș de rugăciune se va chema pentru toate popoarele!” (*Isaia* 56:7).

Recalibrând unitatea popoarelor europene prin exercițiul autorității și demnității umane de care dispun, organismele comunitare vor reabilita, *de facto* și în pofida oricărui discurs și parcurs laicizant secularizant al unora dintre autoritățile și instituțiile statelor implicate – ceva din vechea *Europa christiana* a veacurilor trecute, cea care se raporta înainte de toate la Dumnezeu, prelungită în existența cotidiană, sub forma dimensiunii comunitare a *sinaxei euharistice*: „...Ca toți să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine, așa și aceștia în Noi să fie una” (*Ioan* 17:21), prin aceasta vom înțelege că toate popoarele sunt egale în fața lui Dumnezeu pentru a pune în valoare noile valori creștine: „Drept aceea, mergând, învâțați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh” (*Matei* 28:19).

Specificul biblic al autorității eclesiale

Autoritatea Bisericii⁶, deși separată juridic și practic distinctă de cea politică, emană de la Dumnezeu într-o măsură mult mai mare decât cea laică; practic, ea „coboară” în imanent autoritatea incontestabilă a Creatorului: „Dar, omule, tu cine ești care răspunzi împotriva lui Dumnezeu?...” (*Romani* 9:20), „prelungind-o” și făcându-se nemijlocit lucrătoare. Dacă autoritatea laică este o formă îngăduită de autoritate, validată de Dumnezeu pentru a menține echilibrul și stabilitatea acțiunilor omenești sau pentru a conferi o minimă coerență oricărei întreprinderi politice umane, cea eclesială reprezintă autoritatea prin excelență, izvorâtă din puterea infinită și cu adevărat nelimitată a lui Dumnezeu: „Tot pământul să se închine Ție și să cânte ție, să cânte numelui Tău” (*Psalmul* 65:3). Izvorând așadar din autoritatea lui Dumnezeu, ipostaziată în Mântuitorul Iisus Hristos cel Înviat și Înălțat: „Ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece,

⁶ Ioan-Gheorghe Rotaru, *Drept Bisericesc*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2014, p.207.

al celor cerești și al celor pământești și al celor de dedesubt” (Filipeni 2:10), autoritatea Bisericii va transcende orice specificități de ordin politic sau economico-social, adică orice forme particulare de exercitare a autorității /puterii omenești, situându-se dincolo de *tropos* și de *cronos*⁷, ținând prin excelență de *tropos/mod* de acțiune în lume. Depășind spațiul și timpul în sensul că nu a fost, nu este și nu va fi, niciodată, dependente de acestea, autoritatea Bisericii se concretizează sub forma pur duhovnicească a slujirii misionare, în conformitate cu modelul instituit de jos în sus - și nu de sus în jos, *cum face autoritatea politică* – de însuși Dumnezeu-Omul Iisus Hristos: „...*Eu, în mijlocul vostru, sunt ca unul ce slujește*” (Luca 22:27), Cel care a luat chipul unui slujitor (Filipeni 2:7), care și-a dovedit puterea de slujire, fără tăgadă, atunci când a spălat picioarele ucenicilor (Ioan 13:4-11), făcându-și-o lucrătoare la Cruce, după cum prorocise încă Isaia: „*Dar El a luat asupra-Și durerile noastre și cu suferințele noastre S-a împovărat*” (Isaia 53:4). De aceea, autoritatea Bisericii – exercitată sub formula slujirii cu aceeași unitate de măsură a tuturor credincioșilor: „...*Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii*” (Ioan 1:29) – funcționează ca o garanție supremă a lucrării lui Dumnezeu în beneficiul tuturor celor ce cred: „*Apoi vă voi da păstori după inima Mea, care vă vor păstori cu știință și pricepere*” (Jeremia 3:15), atât acum, cât și în veacul ce va să vină: „*Iar dacă umblăm întru lumină, precum El este în lumină, atunci avem împărtășire unul cu altul și sângele lui Iisus, Fiul Lui, ne curățește pe noi de orice păcat*” (I Ioan 3:7).

Noul creștin european și vectorii autorității și demnității umane

Într-o lume în care, dincolo de aparențele create de Mitul progresului continuu al bunăstării economice, unde „*taina fărădelegii încă se lucrează...*” (II Tesaloniceni 2:7), presiunile asupra vechilor echilibre sociale și valorilor moral-etice fiind pe alocuri anihilate, apelul la autoritatea Bisericii – *auctoritas* și la puterea slujitoare – *potestatem ministerii* este nu numai necesară dar și stringentă. Prin mijloacele teoretice și practice pe care Biserica le are, ea poate să pună la dispoziție nu numai ajutorul ei, ci și sprijinul prin sollicitudine și generozitate salvatoare. Îmbrăcând forma slujirii aproapeului, căci „*până când avem vreme, să facem binele către toți...*” (Galateni 6:10), autoritatea Bisericii va interveni acolo unde autoritatea

⁷ J. Ratzinger, *Eshatologie și utopie*, în „*Verbum 2*”, rev. catolică nr. 1 – 6, 1991, pp. 87-98.

statului, sau a instituțiilor comunitare, după caz, se va dovedi insuficientă ori neputincioasă completând-o sau chiar salvând-o. În pofida faptului că secularizarea⁸ tinde să-i ignore opinia, uneori chiar marginalizând-o, Biserica se va opune factorilor ce perturbă/dezorganizează sau fac inumană lumea oamenilor, prin diseminarea Adevărului, de unde profesarea crezului iubirii de aproapele care nu cade niciodată (I Ioan 4:8) după cum a învățat însuși Mântuitorul: „*Eu sunt Calea, Adevărul și Viața*” (Ioan 14:6) și în virtutea faptului că „...*Dumnezeu este iubire*” (I Ioan 4:8).

În aceste circumstanțe, menirea creștinilor – martori autentici ai Adevărului și, de aceea, susținători ai iubirii și dreptății⁹, prin însuși modul lor de a fi, prin urmarea învățăturii Mântuitorului, El „*voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină*” (I Timotei 2:4). În duhul epistolei către Diognet, perlă a literaturii creștine post-apostolice, scrisă în jurul anilor 120-200 la Alexandria, această apologie creștină nuanțează faptul că *ceea ce este sufletul pentru trup, sunt creștinii pentru lume*, de unde recunoașterea autorității politico-administrative a statului (Romani 13:1-5; I Petru 2:13,14) dublată de practicarea supunerii față de Dumnezeu: „...*oare nu ne vom supune cu atât mai vârtos Tatălui duhurilor, ca să avem viață?*” (Evrei 12:9; Iacov 4:7; I Ioan 5:3) și față de Hristos, în ambele cazuri mijlocirea făcându-se prin Biserică¹⁰, prin ierarhia ei sacramentală: „*Ascultați pe mai-marii voștri și vă supuneți lor, fiindcă ei priveghează pentru sufletele voastre, având să dea de ele seamă...*” (Evrei 13:17). Creștinii, conform Epistolei către Diognet, cu toate că erau persecutați ca unii ce erau socotiți de un alt gen de oameni (*kainon genos*), distincți atât de păgâni, cât și de iudei, observam că *“creștinii nu se deosebesc de ceilalți oameni nici prin grai, nici prin haine; fiindcă nu locuiesc în orașe proprii, nu se folosesc de un dialect paralel și nici nu duc o viață paralelă. Învățătura lor nu a fost găsită printr-o invenție sau căutare a unor oameni curioși, nici nu promovează vre-o doctrină omenească, ca alții. Sunt combătuți de iudei ca unii de altă seminție cu ei și sunt persecutați de păgâni, dar cei care-i urăsc nu ar putea spune cauza dușmăniei lor. Locuiesc în cetăți eline și barbare, cum i s-a hărăzit fiecăruia, urmând obiceiurilor locului în ce privește hainele,*

8 Ioan-Gheorghe Rotaru, „Aspecte ale secularizării și ale omului secularizat”, *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Orthodoxa*, (2006), L-LI, nr.1, Cluj University Press, Cluj-Napoca, pp. 251-266.

9 Diac. Ioan I. Ică jr, op.cit., p. 21.-

10 *Idem*.

regimul hranei și restul vieții, arată constituția cetățeniei lor ca una minunată, recunoscut paradoxală... i-au parte la toate treburile publice ca niște cetățeni și suportă toate îndatoririle ca niște imigranți... petrec pe pământ, dar au cetățenia în cer. Se supun legilor hotărâte (de politic), dar prin viețile lor biruie legile... fac binele și sunt pedepsiți ca niște răi; sunt pedepsiți și se bucură ca unii născuți vii.”¹¹ În noile condiții ale formatării Uniunii Europene, dominate, din păcate, numai de caracterul concomitent laic și secular al spațiului comunitar, va avea loc separarea Bisericii de stat atât *de jure* cât și *de facto*: „...aceasta devenind o instituție specializată, deposedată de puteri politice, separată prin forța legii de politic și de stat, limitată la gestionarea mântuirii indivizilor și obligată să-și exercite influența pe cale exclusiv tradițională sau morală”¹². **Cu toate acestea este puțin probabil ca între cele două tipuri de autoritate – a statului și lui Dumnezeu – să apară tensiuni recurente ori contradicții insurmontabile deoarece Europa spiritului/a culturii nu este separată de Europa politicii în viziunea părinților fondatori ai Europei Unite, Europa născându-se la Niceea în 325 la primul Sinod Ecumenic.** Desigur, din punctul de vedere al dimensiunii sale umane, Biserica va funcționa aidoma oricărei alte instituții civile prin respectarea faimoaselor adverbe de la Calcedon din 451 *neîmpărțit, nedespărțit, necontopit și neschimbat*, care în circumstanțele actuale, caracterizate de primatul drepturilor omului, o vor face să-și păstreze echidistanța față de autoritatea Statului, ea putând în acest fel să-și exercite, inclusiv, atribuțiile duhovnicești definitorii. Implicit, în raport cu fiecare credincios în parte, autoritatea Bisericii se va putea exercita neîngrădit, concretizându-se în slujirea ei euharistică, căci, în ortodoxie, lucrarea misionar-pasorală „...are în vedere mai curând să-l aducă pe Dumnezeu la oameni, decât să-i aducă pe oameni la Dumnezeu”¹³. Ca urmare, conformându-se autorității eclesiale și fără a se izola, niciun moment de lume, creștinii trăitori în spațiul comunitar „...sunt chemați să devină sufletul corpului lumii [și] să însuflețească trupul umanității

11 PSB 1 (*Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 1). *Scrierile Părinților Apostolici*, traducere, note și indice de pr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979. Volumul a fost reeditat de EIBMBOR în anul 1995.

12 Diac. dr. Ioan I. Ică jr., *Globalizarea – mutații și provocări*, în vol. *** *Biserica în misiune. Patriarhia Română la cea aniversar*, București, EIBMBOR, 2005, p. 698.

13 Pr. conf. dr. Constantin Coman, *Duhul misionar al Bisericii Ortodoxe*, în vol. *** *Biserica în misiune. Patriarhia Română la cea aniversar : 120 de ani de autocefalie (1885-2005) : 80 de ani de Patriarhat (1925-2005)*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, pp. 336 – 337.

cu viața lui Dumnezeu”¹⁴, fiecare zi din viața lor putând să se constituie într-un exercițiu misionar vădit și coerent, fie și prin simplul fapt de a accepta și de a se poziționa sub lumina Bisericii: „*Iar dacă umblăm întru lumină, precum El este în lumină, atunci avem împărtășire unul cu altul și sângele lui Iisus, Fiul Lui, ne curățește pe noi de orice păcat*” (I Ioan 1:7), dovedind față de toți ceilalți dragoste: „*Aceasta este porunca [...], ca să umblați întru iubire*” (II Ioan 1:6), iar, în raport cu valorile societății seculare, manifestând grijă față de adevăr (III Ioan 1:3,4) și frică de Dumnezeu: „*Nu vi se cuvine oare să umblați în frica lui Dumnezeu, ca să înlăturați ocară neamurilor vrăjmașe nouă ?*” (Neemia 5:9).

Rolul Persoanei în promovarea modelului ideal al autorității și demnității cetățeanului european

Din perspectivă teologică, termenul de *prosopon* reflectă bogăția și optimismul antropologiei ortodoxe, ca una de sorginte dumnezeiască, întemeiată pe textul definitoriu de la *Facerea* 1:26: „*Să facem om după chipul și după asemănarea Noastră...*”, unde „misterul persoanei se descoperă în actul propriei sale transcenderi spre Dumnezeu”¹⁵. Sub aspect conceptual, *prosopon se conjugă cu libertatea și demnitatea omului, cu măreția celui chemat ca, printr-o slujire de tip sacerdotal*, să conducă între Universul spre transfigurare. Persoana, din această perspectivă, depășește dimensiunea individului – simplă existență conștientă în primul rând de sine, prin mișcarea interioară a ființei umane spre depășirea propriei condiții căzute, conducându-l pe om spre punctul în care poate spune: „*Nu mai eu trăiesc, ci Hristos trăiește în mine*” (*Galateni* 2:20). În paralel, termenul de *prosopon* trimite și la vocația comunitară/cetățenească a ființei umane, efect nemijlocit a faptului că omul continuă să păstreze ceva din chipul Creatorului și după cădere.

În virtutea acestei vocații, omul ca persoană „se îmbogățește prin ceea ce aparține tuturor” (Vladimir Losski), redescoperind valoarea solidarității, adică a comuniunii cu semenii, pe temeiul căreia „...omul se

14 Diac. dr. Ioan I. Ică jr., *Globalizarea – mutații și provocări*, p. 698.

15 Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, Traducere din limba franceză de Dr. Irineu Ioan Popa, Arhiereu Vicar, București, EIBMBOR, 1996, p. 76.

menține și progresează în calitate de persoană și de chip”¹⁶. Dacă libertatea și demnitatea ființei umane se situează, axiomatic, la baza întregii construcții europene¹⁷, nu același lucru se poate spune despre valorile circumscrise solidarității interumane – formulă „laicizată” a comuniunii frățești ipostaziată cel mai fidel de rugăciunea în comun și ridicată la calitatea de valoare teologică de și prin sinaxa euharistică. În fond, valorile racordate comuniunii se conjugă cu dezideratul restaurării influenței Bisericii în lumea secularizată¹⁸, căci modernitatea propulsează individualismul în prim-planul gândirii și acțiunii umane¹⁹.

Nu întâmplător, de aceea, cetățeanul european ce își va asuma creștinismul ca mod de viață și orizont de așteptare eshatologică, va redescoperi sensurile autentice ale comuniunii, afirmându-se ca persoană, ce își depășește calitățile auto-limitative de individ și de cetățean, adică „evadând” din spațiul lipsit de deschidere spre verticală delimitat de filosofia greacă, respectiv de jurisprudența romană, spre a descoperi aportul distinct al gândirii religioase iudeo-creștine²⁰. Gândind și acționând în spiritul statutului său de persoană, cetățeanul european „model” de autoritate și demnitate umană, se va delimita astfel de individualismul îngust, cât și de colectivismul nivelant²¹, afirmându-și neîngrădit, într-o comuniune solidară, libertatea dată de posesia Adevărului, care eliberează (*Ioan* 8:31-32), călăuzește (*Psalmul* 42:3) și sfințește (*Ioan* 17:17-19). În acest mod, europeanul „model” va putea susține echilibrul, atât de precar uneori, dintre libertate și egalitate, căci absolutizarea primeia va conduce la individualismul cel mai anarhic, în timp ce primatul egalității va sfârși, inevitabil, în colectivismul cel mai dizolvant. Într-o Europă care respiră, de mai bine de două veacuri, aerul libertății, egalității și fraternității, omul își va redescoperi structura profund religioasă atunci când va pune fraternitatea sub semnul comuniunii eclesiale, „înbisericind” solidaritatea

16 Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. 1, București, EIBMBOR, 1996, p. 279.

17 Michael Novak, *Ex publicus unum: Perspectives of European Common Cultural Action of Unity and Pluralism*, în *The Common Christian Roots of the European Nations: An International Colloquium in the Vatican, 3-7 November 1981*, Le Monnier-Florența, 1982, pp. 245 – 252.

18 Cf. Ică, p. 52.

19 Pr. prof. dr. Nicolae Achimescu, *Religie, modernitate și postmodernitate*, București, Editura Trinitas, 2013, p. 290.

20 Denis de Rougemont, p. 50.

21 Cf. Ică, p. 51.

și filantropia lumii secularizate, redescoperind sensurile teologice atât de profunde ale libertății și egalității. În aceste circumstanțe, prin redescoperirea dimensiunii eclesiale a solidarității, atât Uniunea Europeană ca întreg, cât și fiecare stat component al acesteia, vor avea de câștigat din toate punctele de vedere²².

Concluzii

În circumstanțele unui proces de laicizare și secularizare dominant la nivel continental, autoritatea statului și cea a Bisericii, autonome din perspectivă normativă și funcțională de bună conviețuire, se pot conjuga într-un mod fericit pornind de la aplicabilitatea universală a hotărârilor Sinodului de la Niceea 325 și Calcedon din 451. Chiar dacă Biserica nu își va putea exercita influența asupra societății de o manieră instituționalizată, efortul său misionar-pastoral îi va putea permite să reconstituie ceva din spiritul „mărturisitor și apologetic” (Epistola către Diognet) al primelor veacuri creștine, acționând ca o „...diasporă activă spiritual, moral, social și cultural”²³. În aceste condiții, autoritatea și demnitatea umană, întemeiată pe autoritatea lui Dumnezeu, se va putea extinde asupra întregii societăți, care, astfel, va înțelege că toate sunt „...după rânduiala Celui ce toate le lucrează, potrivit sfatului voii Sale” (Efeseni 1:11), consolidând caracterul complementar al celor două tipuri de autoritate.

În fond, acest tip de poziționare își are temeiurile în însăși voia lui Dumnezeu, așa cum împăratul bizantin Justinian cel Mare (527-565) proclama în *Corpus Juris Civilis*: „**Cele mai mari binecuvântări de care se bucură neamul omenesc sunt darurile cu care Dumnezeu l-a asigurat de sus: clerul și autoritatea imperială. Clerul are ca domeniu procesele divine, în timp ce autoritatea imperială, are ca misiune și sarcină, obiectivele umane; dar și unul și celălalt provin din aceeași sursă concurând împreună la înfrumusețarea valorice morale a vieții umane**”²⁴, așa cum sunt autoritatea și demnitatea umană.

22 Stavros Fotiou, *Biserica în lumea modernă*, Ed. CERF, Paris, 2008, p. 29.

23 Diac. dr. Ioan I. Ică jr., *Globalizarea – mutații și provocări*, în vol. *** *Biserica în misiune. Patriarhia Română la cea aniversar*, București, EIBMBOR, p. 698.

24 V. Kroll, *Corpus Juris Civilis*, vol. III, Berlin, 1928, pp. 35 – 36.

Bibliografie selectivă

- *Biblia sau Sfânta Scriptură*, București, EIBMBOR, 2004.
- ACHIMESCU, Pr. prof. dr. Nicolae, *Religie, modernitate și postmodernitate*, București, Editura Trinitas, 2013.
- COMAN, Pr. conf. dr. Constantin, *Duhul misionar al Bisericii Ortodoxe*, în vol. *** *Biserica în misiune. Patriarhia Română la cea aniversar: 120 de ani de autocefalie (1885-2005): 80 de ani de Patriarhat (1925-2005)*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.
- DELORS, J., apud. Ioan I. Ică Jr., *Gândirea socială a Bisericii*, Ed. Deisis, Sibiu, 2002.
- EVDOKIMOV, Paul, *Ortodoxia*, Traducere din limba franceză de Dr. Irineu Ioan Popa, Arhiepiscop Vicar, București, EIBMBOR, 1996.
- FOTIOU, Stavros, *Biserica în lumea modernă*, Ed. CERF, Paris, 2008.
- ICĂ, Diac. dr. Ioan I. jr., *Globalizarea – mutații și provocări*, în vol. *** *Biserica în misiune. Patriarhia Română la cea aniversar*, București, EIBMBOR, 2005.
- KROLL, V., *Corpus Juris Civilis*, vol. III, Berlin, 1928.
- MARGA, Andrei, *Filosofia Unificării Europene*, Colecția Studii Europene, Cluj, 1995.
- NOVAK, Michael, *Ex publicus unum: Perspectives of European Common Cultural Action of Unity and Pluralism*, în *The Common Christian Roots of the European Nations: An International Colloquium in the Vatican, 3-7 November 1981*, Le Monnier-Florența, 1982.
- PLEȘU, Andrei, *Minima moralia*, București, Ed. Cartea Românească, 1988.
- PSB 1 (*Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 1). *Scrierile Părinților Apostolici*, traducere, note și indice de pr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979. Volumul a fost reeditat de EIBMBOR în anul 1995.
- RATZINGER, J., *Eshatologie și utopie*, în „*Verbum 2*”, rev. catolică nr. 1-6, 1991.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, “Aspecte ale secularizării și ale omului secularizat”, *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Orthodoxa*, L-LI, nr.1, Cluj University Press, Cluj-Napoca, 2006.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, *Drept Bisericesc*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2014.
- ROUGEMONT, Denis de, *Vingt-huit siècles de l'Europe. La conscience européenne à travers les textes d'Hésiode à nos jours*, Paris, Editura Payot, 1961.
- STĂNILOAE, Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. 1, București, EIBMBOR, 1996.